

ПОСТАНОВА ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

21 січня 2026 року
м. Київ

справа № 755/9838/23
провадження № 61-3172св25

**Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати
Касаційного цивільного суду:**

головуючого – Синельникова Є. В.,

суддів: Осіяна О. М., Сакари Н. Ю., Ступак О. В., Шиповича В. В. (суддя-
доповідач),

учасники справи:

позивач – Подрезов Олександр Вікторович,

відповідач – Красножона Катерина Володимирівна,

третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору –
приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу Захарченко
Тарас Сергійович,

розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу
Подрезова Олександра Вікторовича, в інтересах якого діє адвокат Ліліцький
Роман Володимирович, на постанову Київського апеляційного суду, в складі
колегії суддів: Фінагеева В. О., Кашперської Т. Ц., Яворського М. А.,
від 19 лютого 2025 року,

ВСТАНОВИВ:

Короткий зміст позовних вимог

1. У липні 2023 року Подрезов О. В. звернувся до суду з позовом до
Красножоні К. В. про визнання недійсним договору купівлі-продажу та
витребування майна з чужого незаконного володіння.
2. В обґрунтування позовних вимог Подрезов О. В. посилався на те, що є
власником квартири № 22 по вул. Остафія Дашкевича (раніше -
вул. Курнатовського), 22 в м. Києві.
3. 22 лютого 2022 року він виїхав за межі України та був взятий на
тимчасовий консульський облік в Генеральному консульстві України в
м. Барселона.
4. Йому стало відомо, що 25 травня 2023 року приватний нотаріус
Харківського міського нотаріального округу Попрас Ю. В. посвідчила від
його імені довіреність, якою він начебто уповноважив Борщуляка О. І., 11
червня 1991 року народження, як повіреного, зокрема, з правом звернутися

до відповідного нотаріуса для отримання дубліката документа, що підтверджує право власності на спірну квартиру.

5. Згодом дізнався, що власником належної йому квартири стала Красножона К. В., на підставі договору купівлі-продажу від 09 червня 2023 року, укладеного начебто від його імені.

6. Стверджує, що не укладав жодних договорів щодо відчуження належної йому квартири і не мав такого наміру, повноважень на розпорядження своїм майном нікому не надавав, оригінали всіх правовстановлюючих документів знаходяться у нього, він ніколи їх не втрачав та нікому не передавав. Починаючи з 22 лютого 2022 року, по день подання цього позову, він перебував і перебуває за межами України, в тому числі 23 травня 2023 року та 09 червня 2023 року, а тому фізично не міг бути присутнім у нотаріусів ані під час посвідчення довіреності, ні під час укладання оспорюваного договору купівлі-продажу квартири.

7. 04 червня 2023 року за фактом підроблення документів щодо видачі довіреності він звернувся до Дніпровського управління Національної поліції у м. Києві із заявою про злочин, яку 14 червня 2023 року доповнив, зазначивши, що використовуючи підроблені документи (паспорт, ідентифікаційний код, договір купівлі-продажу, оцінку вартості нерухомого майна, довідку про реєстрацію місця проживання особи) невідомі особи шахрайськими діями заволоділи належним йому майном. Досудове розслідування у кримінальному провадженні № 12023100040002049 триває.

8. Посилаючись на викладене, Подрезов О. В. просив суд:

- визнати недійсним договір купівлі-продажу квартири № 22 за адресою: вул. Остафія Дашкевича, 22 в м. Києві від 09 червня 2023 року, посвідчений приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Захарченком Т. С., укладений між Подрезовим О. В. та Красножоною К. В.;
- витребувати з чужого незаконного володіння Красножоною К. В. у власність Подрезова О. В. квартиру № 22 за адресою: вул. Остафія Дашкевича, 22 в м. Києві.

Короткий зміст рішення суду першої інстанції

9. Рішенням Дніпровського районного суду м. Києва від 21 жовтня 2024 року позов задоволено частково.

Витребувано із чужого незаконного володіння Красножоною К. В. на користь Подрезова О. В. квартиру, реєстраційний номер об'єкта нерухомого майна 367299680000. В задоволенні іншої частини позовних вимог відмовлено. Вирішено питання розподілу судових витрат.

10. Частково задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції встановив, що 22 лютого 2022 року Подрезов О. В. виїхав за межі України, а

паспорт громадянина України, виданий на ім'я позивача, має візуальні відмінності від копії паспорта на ім'я Подрезова О. В., який був наданий приватному нотаріусу Захарченку Т. С., під час посвідчення оспорюваного договору купівлі-продажу квартири.

11. Надаючи оцінку наявним у справі доказам, суд дійшов висновку, що Подрезов О. В. не виявляв волі на відчуження належної йому на праві власності квартири, оспорюваного договору купівлі-продажу квартири від 09 червня 2023 року не укладав, а відтак, спірна квартира вибула з його володіння поза волею власника, що є підставою для її витребування з незаконного володіння Красножоної К. В.

12. Позовні вимоги про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири від 09 червня 2023 року суд вважав неефективним способом захисту і з цих підстав відмовив у їх задоволенні.

Короткий зміст постанови суду апеляційної інстанції

13. Постановою Київського апеляційного суду від 19 лютого 2025 року апеляційну скаргу Красножоної К. В. задоволено. Рішення Дніпровського районного суду м. Києва від 21 жовтня 2024 року в частині витребування майна з чужого незаконного володіння скасовано та ухвалено в цій частині нове судове рішення про відмову в позові. В іншій частині рішення Дніпровського районного суду м. Києва від 21 жовтня 2024 року залишено без змін. Вирішено питання розподілу судових витрат.

14. Відмовляючи в задоволенні вимог про витребування квартири, апеляційний суд виходив з того, що позивач не надав достатніх та належних доказів на підтвердження того, що він не підписував оспорюваний договір купівлі-продажу квартири від 09 червня 2023 року. Факт виїзду позивача у 2022 році за межі України, за висновками апеляційного суду, беззаперечно не може свідчити, що 09 червня 2023 року він не підписував і не міг підписати оспорюваний договір купівлі-продажу квартири, оскільки з вірогідністю у 100 % не свідчить, що він не міг в цей час перебувати в Україні.

15. Суд вважав, що належним, достатнім та беззаперечним доказом не підписання Подрезовим О. В. оспорюваного договору купівлі-продажу квартири від 09 червня 2023 року міг бути висновок почеркознавчої експертизи, яку в суді першої інстанції проведено не було, і на проведенні якої в суді апеляційної інстанції жодна зі сторін не наполягала.

16. Додатковою постановою Київського апеляційного суду від 31 березня 2025 року стягнуто з Подрезова О. В. на користь Красножоної К. В. судовий збір у розмірі 12 814,55 грн.

Короткий зміст вимог касаційної скарги

17. У касаційній скарзі Подрезов О. В., в інтересах якого діє адвокат Ліліцький Р. В., просить скасувати постанову апеляційного суду в частині

вирішення позовних вимог про витребування майна та залишити в силі у цій частині рішення суду першої інстанції; або направити справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Надходження касаційної скарги до суду касаційної інстанції

18. У березні 2025 року Подрезов О. В., в інтересах якого діє адвокат Ліліцький Р. В., подав касаційну скаргу на постанову Київського апеляційного суду від 19 лютого 2025 року.

19. Ухвалою Верховного Суду від 25 березня 2025 року відкрито касаційне провадження, витребувано із суду першої інстанції матеріали справи, які у червні 2025 року надійшли до Верховного Суду.

20. Ухвалою Верховного Суду від 14 січня 2026 року справу призначено до розгляду у складі колегії із п'яти суддів в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи.

Доводи особи, яка подала касаційну скаргу

21. Підставою касаційного оскарження судового рішення заявник зазначає неправильне застосування апеляційним судом норм матеріального права та порушення норм процесуального права, а саме застосування норм права без урахування висновків, викладених у постановах Великої Палати Верховного Суду від 26 жовтня 2022 року у справі № 227/3760/19, від 27 листопада 2024 року у справі № 204/8017/17, а також у постановах Верховного Суду від 12 вересня 2018 року у справі № 638/16054/16, від 16 січня 2019 року у справі № 227/1524/16, від 17 грудня 2019 року у справі № 210/5206/16, від 22 вересня 2021 року у справі № 161/20362/18, від 08 лютого 2023 року у справі № 758/13267/19 (пункт 1 частини другої статті 389 ЦПК України).

22. Крім того, вказує на порушення апеляційним судом норм процесуального права та наявність передбачених пунктами 1, 3 частини третьої статті 411 ЦПК України підстав для скасування оскарженого судового рішення (пункт 4 частини другої статті 389 ЦПК України).

23. Касаційна скарга мотивована тим, що висновок апеляційного суду по суті спору є помилковим та суперечить наявним у справі доказам (зокрема, закордонному паспорту Подрезова О. В., квиткам на літак, медичним довідкам, випискам з банку, посвідченню водія, дозволам на роботу тощо), які підтверджують факт перебування позивача на час посвідчення оспорюваного договору купівлі-продажу не в Україні, а в Канаді.

24. Звертає увагу, що під час розгляду справи в суді першої інстанції представник позивача заявляв клопотання про призначення почеркознавчої експертизи та витребування у нотаріуса матеріалів реєстраційної справи, проте, суд, вважаючи, що в матеріалах справи достатньо доказів для вирішення спору, фактично не розглянув ці клопотання.

25. Стверджує, що у відзиві на апеляційну скаргу позивач зазначав, що заявлене ним у суді першої інстанції клопотання про призначення експертизи не вирішено, однак апеляційний суд на це не відреагував.

Доводи особи, яка подала відзив на касаційну скаргу

26. У квітні 2025 року Красножона К. В., в інтересах якої діє адвокат Красненко Ю. В., подала відзив на касаційну скаргу, в якому просить залишити скаргу без задоволення, а постанову апеляційного суду – без змін.

27. Відзив мотивований тим, що суд першої інстанції, розуміючи, що почеркознавча експертиза у справі неможлива з причин того, що оригінал нотаріальної справи знаходиться в матеріалах кримінальної справи, запропонував позивачу надати висновок почеркознавчої експертизи із кримінальної справи, на що представник позивача погодився, надалі не наполягав на проведенні експертизи, проте висновку експерта із кримінальної справи так і не надав.

28. Звертає увагу, що у відзиві на апеляційну скаргу позивач не просив суд апеляційної інстанції про призначення почеркознавчої експертизи.

Фактичні обставини справи, встановлені судами

29. Позивач, на підставі договору купівлі-продажу квартири, посвідченого 18 листопада 2014 року приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Соломоною В. В., був власником квартири № 22 в буд. 22 по вул. О. Дашкевича (раніше - вул. Курнатовського) в м. Києві.

30. 25 травня 2023 року приватний нотаріус Харківського міського нотаріального округу Попрас Ю. В. посвідчила довіреність від імені позивача, якою уповноважено Борщуляка О. І., як повіреного, звернутися до відповідного нотаріуса з приводу отримання дубліката документа, що підтверджує право власності позивача на спірну квартиру.

31. 04 червня 2023 року Подрезов О. В. звернувся до Дніпровського управління Національної поліції у м. Києві із заявою про злочин за фактом підроблення документів при видачі вказаної довіреності.

32. 06 червня 2023 року в Єдиному реєстрі досудових розслідувань зареєстроване кримінальне провадження № 12023100040002049 з правовою кваліфікацією - частина друга статті 15, частина четверта статті 190 КК України.

33. 09 червня 2023 року, приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу Захарченком Т. С. посвідчено договір купівлі-продажу квартири № 22 в буд. 22 по вул. О. Дашкевича в м. Києві, між Подрезовим О. В. та Красножоною К. В.

34. 14 червня 2023 року Подрезов О. В. подав до Дніпровського управління Національної поліції у м. Києві доповнення до заяви про злочин від 04

червня 2023 року, в яких зазначив, що використовуючи підроблені документи (паспорт, ідентифікаційний код, договір купівлі-продажу, оцінку вартості нерухомого майна, довідку про реєстрацію місця проживання), невідомі особи шахрайськими діями заволоділи належною йому квартирою.

35. Державною прикордонною службою України надано витяг із наявної у Базі даних інформацією щодо перетинання державного кордону України, лінії розмежування з тимчасово окупованою територією України у період з 01 лютого 2022 року по 02 квітня 2024 року Подрезовим Олександром Вікторовичем. Згідно з цим витягом: Подрезов Олександр (Podriezov Oleksandr), 07 січня 1981 року народження, виїхав з України 22 лютого 2022 року. Іншої інформації немає.

Мотиви, з яких виходив Верховний Суд, та застосовані норми права

36. Згідно із частинами першою-другою статті 400 ЦПК України, переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими. Суд касаційної інстанції перевіряє законність судових рішень лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції.

37. Відповідно до частин першої-другої, п'ятої статті 263 ЦПК України судові рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим. Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права із дотриманням норм процесуального права. Обґрунтованим є рішення, ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

38. З огляду на межі касаційної скарги постанова Київського апеляційного суду від 19 лютого 2025 року переглядається лише в частині вирішення позовних вимог про витребування майна з чужого незаконного володіння. В іншій частині постанова апеляційного суду не оскаржується.

39. Завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (частина перша статті 2 ЦПК України).

40. За змістом статті 11 ЦК України цивільні права та обов'язки виникають з дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій

осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки. Підставами виникнення цивільних прав та обов'язків є, зокрема договори та інші правочини, інші юридичні факти.

41. Відповідно до вимог частини першої статті 202 ЦК України правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

42. Згідно з частиною першою статті 627 ЦК України відповідно до статті 6 цього Кодексу сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

43. Договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди (частина перша статті 638 ЦК України).

44. За договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму (стаття 655 ЦК України).

45. Згідно зі статтею 657 ЦК України договір купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, крім договорів купівлі-продажу майна, що перебуває в податковій заставі.

46. Частиною третьою статті 203 ЦК України передбачено, що волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі, правочин має вчинятися у формі, встановленій законом.

47. Якщо сторона не виявила свою волю до вчинення правочину й до набуття обумовлених ним цивільних прав та обов'язків, правочин є таким, що не вчинений, права та обов'язки за таким правочином особою не набуті, а правовідносини за ним – не виникли.

48. Стаття 207 ЦК України встановлює загальні вимоги до письмової форми правочину. Так, на підставі частини першої цієї статті правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони.

Частиною другою цієї статті визначено, що правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо він підписаний його стороною

(сторонами).

49. Підпис є невід'ємним елементом, реквізитом письмової форми договору, а наявність підписів має підтверджувати наміри та волевиявлення учасників правочину, а також забезпечувати їх ідентифікацію.

50. У разі ж якщо сторони такої згоди не досягли, такий договір є неукладеним, тобто таким, що не відбувся, а наведені в ньому умови не є такими, що регулюють спірні відносини.

51. Правочин, який не вчинено (договір, який не укладено), не може бути визнаний недійсним. Наслідки недійсності правочину також не застосовуються до правочину, який не вчинено.

52. Отже, наслідком непідписання письмового правочину, що підлягає нотаріальному посвідченню, його стороною, за відсутності доказів фактичного вчинення такого правочину (вираження сторонами волевиявлення на його укладення, узгодження істотних умов або його виконання сторонами), є його неукладеність.

53. Такі правові висновки викладені у постанові Великої Палати Верховного Суду від 16 червня 2020 року у справі № 145/2047/16-ц, які підтверджені Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 27 листопада 2024 року у справі № 204/8017/17.

54. У постанові від 27 листопада 2024 року в справі № 204/8017/17 Велика Палата Верховного Суду наголосила, що відсутність підпису (чи його підроблення) сторони правочину, щодо якого передбачена обов'язкова письмова форма, за загальним правилом не свідчить про недійсність цього правочину, а вказує на дефект його форми та за відсутності підтвердження волевиявлення сторони на його укладення свідчить про неукладеність такого правочину. Тобто йдеться не про дефект волевиявлення сторони, а про його цілковиту відсутність. Таким чином, неукладеність договору у зв'язку з недотриманням встановленої для нього законом обов'язкової письмової форми, зокрема й щодо його підписання, повинна насамперед корелюватися з відсутністю у сторони правочину будь-якого волевиявлення на його укладення, тобто якщо особа фактично не є учасником договірних правовідносин, про що, зокрема, може свідчити факт непідписання договору цією особою чи підписання його від імені сторони іншою неуповноваженою особою (підроблення підпису). Відсутність або підроблення підпису сторони (яка у зв'язку з цим фактично не є учасником договірних правовідносин) на письмовому правочині створює презумпцію відсутності волевиявлення сторони на виникнення, зміну чи припинення цивільних правовідносин, яка може бути спростована письмовими доказами, засобами аудіо, відеозапису та іншими доказами, що підтверджують факт наявності волевиявлення на укладення правочину у сторони, яка заперечує проти цього. Натомість неспростування цієї презумпції свідчить про неукладеність договору, яка ґрунтується на положеннях абзацу першого частини першої статті 638 ЦК

України – договір є укладеним, якщо сторони досягли згоди з усіх істотних умов договору. Неукладений правочин не може бути визнаний недійсним чи вважатися нікчемним (недійсним на підставі вимог закону), оскільки недійсність правочину як приватноправова категорія покликана не допускати або присікати порушення цивільних прав та інтересів (щодо яких було виражено волевиявлення сторін правочину) або ж їх відновлювати.

55. Відповідно до статті 41 Конституції України та частини першої статті 321 ЦК України право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні.

56. Згідно з частиною першою статті 386 ЦК України держава забезпечує рівний захист прав усіх суб'єктів права власності.

57. Відповідно до статті 387 ЦК України власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним.

58. Якщо нерухоме майно, що вибуло з фактичного володіння його власника за неукладеним договором купівлі-продажу, було зареєстровано за іншою особою без відповідної на те правової підстави, власник такого майна може витребувати його з чужого незаконного володіння у всіх випадках відповідно до статті 387 ЦК України.

59. Отже, власник, майно якого вибуло з його законного володіння за неукладеним договором, може захистити своє майнове право шляхом пред'явлення віндикаційного позову (про витребування майна із чужого незаконного володіння чи від добросовісного набувача (статті 387, 388 ЦК України)) без оспорування правочину (правочинів) щодо спірного майна та скасування рішення (рішень) про державну реєстрацію права власності на належне йому майно за іншою (іншими) особою (особами).

60. Подібні висновки викладені у постанові Великої Палати Верховного Суду від 27 листопада 2024 року в справі № 204/8017/17.

61. Звертаючись до суду з цим позовом, позивач стверджував, що оспоруваний договір купівлі-продажу квартири від 09 червня 2023 року не відповідає вимогам закону, оскільки він, як власник квартири, не підписував цього правочину і повноважень на вчинення таких дій в установленому законом порядку іншим особами не надавав, що свідчить про відсутність його волі на укладення договору купівлі-продажу квартири.

62. Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції встановив, що наявні у матеріалах справи докази підтверджують той факт, що 22 лютого 2022 року Подрезов О. В. виїхав за межі України, а паспорт громадянина України Подрезова О. В. має очевидні візуальні відмінності з паспортом на ім'я Подрезова О. В., який був наданий приватному нотаріусу Захарченку Т. С. під час посвідчення оспоруваного договору купівлі-продажу квартири.

63. Ці докази суд вважав достатніми для підтвердження відсутності волевиявлення Подрезова О. В. на відчуження належної йому квартири, не укладення ним оспорюваного договору та підставою для витребування спірної квартири у відповідачки.

64. Апеляційний суд не погодився з цим висновком районного суду, вказавши, що Подрезов О. В. не довів факт підписання оспорюваного договору сторонньою особою та використання під час нотаріального посвідчення договору підроблених документів, оскільки належним доказом не підписання позивачем оспорюваного договору купівлі-продажу від 09 червня 2023 року міг бути висновок почеркознавчої експертизи, яку в суді першої інстанції проведено не було, і на проведенні якої в суді апеляційної інстанції жодна зі сторін не наполягала. Факт виїзду позивача у 2022 році за межі України, апеляційний суд вважав таким, що не може беззаперечно свідчити про те, що 09 червня 2023 року Подрезов О. В. не підписував і не міг підписати оспорюваний договір купівлі-продажу квартири, оскільки з вірогідністю у 100% не свідчить, що позивач не міг в цей час перебувати в Україні.

65. Верховний Суд вважає ці висновки апеляційного суду передчасними з огляду на таке.

66. До основних засад (принципів) цивільного судочинства належить диспозитивність цивільного судочинства (пункт 5 частини третьої статті 2 ЦПК України), яка передбачає, що суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках. Учасник справи розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд (частина перша, третя статті 13 ЦПК України).

67. Також цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін (стаття 12 ЦПК України).

68. Відповідно до частини третьої статті 12 ЦПК України кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

69. Згідно із частиною першою статті 76 ЦПК України доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

70. Належними є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування. Предметом доказування є обставини, що підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення (частина перша та друга статті 77 ЦПК України).

71. За змістом статті 89 ЦПК України суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), який міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).

72. Під час ухвалення рішення суд вирішує, зокрема такі питання: чи мали місце обставини (факти), якими обґрунтовувалися вимоги та заперечення, та якими доказами вони підтверджуються; чи є інші фактичні дані, які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин; яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин; чи слід позов задовольнити або в позові відмовити. При ухваленні рішення суд не може виходити за межі позовних вимог (частини перша, друга статті 264 ЦПК України).

73. За змістом частин другої, третьої статті 102 ЦПК України предметом висновку експерта може бути дослідження обставин, які входять до предмета доказування та встановлення яких потребує наявних у експерта спеціальних знань. Висновок експерта може бути підготовлений на замовлення учасника справи або на підставі ухвали суду про призначення експертизи.

74. Висновок експерта для суду не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом із іншими доказами за правилами, встановленими статтею 89 цього Кодексу. Відхилення судом висновку експерта повинно бути мотивоване в судовому рішенні (стаття 110 ЦПК України).

75. ЦПК України у статті 105 ЦПК України визначає випадки, у яких проведення експертизи є обов'язковим. Зокрема призначення експертизи судом є обов'язковим у разі заявлення клопотання про призначення експертизи обома сторонами. Призначення експертизи судом є обов'язковим також за клопотанням хоча б однієї із сторін, якщо у справі необхідно встановити: 1) характер і ступінь ушкодження здоров'я; 2) психічний стан особи; 3) вік особи, якщо про це немає відповідних документів і неможливо їх одержати.

76. В суді першої інстанції представник позивача подав клопотання про призначення почеркознавчої експертизи та просив суд на вирішення експертів поставити питання: *«Чи виконаний підпис у договорі купівлі-продажу квартири № 22 по вул. Остафія Дашкевича, 22 у м. Києві від 09 червня 2023 року особисто Подрезовим О. В. чи іншою особою?»* (а. с. 40-42, т. 1).

77. Крім того представник позивача подав клопотання про витребування у нотаріуса Захарченка Т. С. оспорюваний договір купівлі-продажу квартири та

документи, які стосуються посвідчення цього правочину (а.с. 37-39 т.1).

78. З протоколу судового засідання 04 липня 2024 року вбачається, що представник відповідача звертав увагу суду на наявність невіршених клопотань (а. с. 199-200, т. 1).

79. Відповідачка в апеляційній скарзі вказувала, що підтримала клопотання позивача про призначення почеркознавчої експертизи, однак суд першої інстанції таку експертизу не призначив (а.с. 1-4 т. 2).

80. В матеріалах справи наявна копія ухвали слідчого судді Дніпровського районного суду м. Києва від 11 вересня 2023 року про задоволення клопотання слідчого щодо тимчасового доступу до документів приватного нотаріуса Захарченка Т. С., а також копія Протоколу від 12 вересня 2023 року тимчасового доступу до речей і документів, в ході якого у приватного нотаріуса слідчим поліції вилучено зокрема оригінал договору купівлі-продажу квартири від 09 червня 2023 року.

81. Відомості про те, що позивач у будь-який спосіб ухилявся від проведення почеркознавчої експертизи в матеріалах справи відсутня.

82. Дніпровський районний суд м. Києва, за відсутності висновку почеркознавчої експертизи і без вирішення відповідного клопотання, ухвалив рішення про часткове задоволення позову, вважаючи, що наявними у справі доказами доведено факт не підписання позивачем оспорюваного договору купівлі-продажу.

83. За висновками районного суду існує сукупність доказів, які підтверджують неможливість підписання позивачем оспорюваного договору у зв'язку із відсутністю його у м. Києві на момент укладення оспорюваного договору.

84. Апеляційний суд здійснив переоцінку доказів у справі і дійшов протилежного висновку, що наявних у справі доказів недостатньо, оскільки необхідний висновок почеркознавчої експертизи для ідентифікації підпису Подрезова О. В. в оспорюваному договорі купівлі-продажу.

85. Однак при цьому апеляційний суд не надав оцінку іншим наявним у справі доказам, зокрема витягу з Баз даних ДПСУ з 01 лютого 2022 року по 02 квітня 2024 року щодо виїзду позивача з України 22 лютого 2022 року, копії паспорту на ім'я Подрезова О. В., наданої нотаріусом Захарченко Т. С., яка має очевидні відмінності між копією паспорту позивача доданого до позову.

86. Достовірність наданої ДПСУ інформації щодо перетину кордону презюмується, а особа, яка її заперечує, не позбавлена можливості надати докази на спростування такої інформації.

87. Крім того, якщо апеляційний суд вважав, що суд першої інстанції допустив помилку, не вирішивши клопотання позивача про призначення

експертизи, він не був позбавлений можливості під час апеляційного перегляду з'ясувати у позивача чи підтримує він це клопотання і вирішити його самостійно.

88. Верховний Суд вважає, що з огляду на принцип змагальності сторін та розподіл тягара доказування, після того, як позивач надав суду докази компетентного державного органу (ДПСУ) щодо його виїзду з України 22 лютого 2022 року та відсутності інформації про в'їзд в Україну станом на 02 квітня 2024 року, а також подання нотаріусу паспорту громадянина України, який не відповідає паспорту наявному у позивача, саме відповідачка, у разі заперечення проти позову мала б надати докази на підтвердження своїх заперечень, у тому числі й ініціювати проведення почеркознавчої експертизи.

89. При цьому незважаючи на вилучення слідчим документів у нотаріуса, саме у розпорядженні відповідачки має знаходитись один із оригінальних екземплярів оспорюваного договору купівлі-продажу квартири, який вона, за бажання, могла б надати для відповідного дослідження.

90. Висновки апеляційного суду щодо недоведеності «вірогідності у 100 %» факту відсутності позивача в Україні на час укладення оспорюваного договору, не узгоджуються зі стандартом доказування у цивільних справах, який Велика Палата Верховного Суду визначила як «стандарт більшої переконливості», згідно з яким, висновок про існування стверджуваної обставини з урахуванням поданих доказів видається вірогіднішим, ніж протилежний (див. пункт 81 постанови Великої Палати Верховного Суду від 18 березня 2020 року у справі № 129/1033/13-ц).

Подібний стандарт доказування у цивільних справах застосовується й в інших країнах, зокрема у Великій Британії під назвою «баланс ймовірностей» (balance of probabilities), Сполучених Штатах Америки - «перевага доказів» (preponderance of evidence) і є відмінним від стандарту доказування «поза розумним сумнівом» (beyond reasonable doubt), який застосовується у кримінальному судочинстві.

ЄСПЛ також визнає допустимість у цивільних справах стандарту доказування «баланс ймовірностей» (balance of probabilities) (див. наприклад п. 43 рішення від 15 листопада 2007 року у справі «Бендерський проти України», заява № 22750/02; рішення від 23 серпня 2016 року у справі «J.K. and others v. Sweden», заява № 59166/12) та вказує на відмінність стандартів доказування у цивільних і кримінальних справах.

91. З огляду на викладене, висновок апеляційного суду про відмову в позові в частині витребування спірного майна через недоведеність заявлених вимог є передчасним.

92. Оскільки до повноважень Верховного Суду не належить установлення фактичних обставин, надання оцінки чи переоцінки зібраних у справі

доказів, що позбавляє Верховний Суд можливості ухвалити власне рішення, колегія суддів дійшла висновку про скасування постанови суду апеляційної інстанції та направлення справи на новий розгляд до апеляційного суду для повного, всебічного, об'єктивного дослідження та встановлення фактичних обставин, що мають значення для її правильного вирішення.

93. Згідно з пунктом 2 частини першої статті 409 ЦПК України суд касаційної інстанції за результатами розгляду касаційної скарги має право: скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій повністю або частково і передати справу повністю або частково на новий розгляд, зокрема за встановленою підсудністю або для продовження розгляду.

94. Додаткова постанова Київського апеляційного суду від 31 березня 2025 року втрачає чинність, як невід'ємна частина основного судового рішення, яке скасоване Верховним Судом.

Керуючись статтями 400, 409, 411, 416, 419 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

1. Касаційну скаргу Подрезова Олександра Вікторовича, в інтересах якого діє адвокат Ліліцький Роман Володимирович, задовольнити частково.

2. Постанову Київського апеляційного суду від 19 лютого 2025 року скасувати, справу передати на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Постанова набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною та оскарженню не підлягає.

Головуючий

Є. В. Синельников

Судді:

О. М. Осіян

Н. Ю. Сакара

О. В. Ступак

В. В. Шипович

